

Відгук

*офіційного опонента на дисертацію Сичик Катерини Борисівни
«Політичний дискурс демократії в умовах соціокультурних трансформацій
інформаційного суспільства»,*

*подану на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук
за спеціальністю 23.00.01 – теорія та історія політичної науки*

Актуальність обраної теми. Політичний дискурс сучасних суспільств актуалізує необхідність переосмислення суті, ролі та цінності демократії в контексті політичних, економічних, соціальних, правових та культурологічних трансформацій. Непередбачуваність сучасного світу пов'язана із зміною функцій політичних акторів, формату співвідношення рівності та справедливості у соціальній політиці, новими інституційними метаморфозами існуючих політичних режимів, і, як наслідок, з формуванням нової глобальної реальності інформаційного перенасичення, плюралізмом комунікативних каналів. Мультикультуралізм, популізм, масова культура, віртуальний активізм стали потужними каталізаторами трансформації дискурсу демократії.

Відсутність комплексних досліджень впливу на демократію культурогенезу та культурної динаміки інформаційного суспільства зумовили актуальність даного дисертаційного дослідження.

Доцільним є аналіз механізмів політичного дискурсу як особливого типу комунікації з високими маніпулятивними ризиками в системі демократичного врядування. Відсутність конструктивної критики та осмислення перспектив розвитку демократії на сучасному етапі стало причиною ряду катаклізмів та метаморфоз соціокультурних умов існування держав і навіть цілих регіонів. А сама демократія не трактується як найвища цінність цивілізації, за виключенням процедурної частини, пов'язаної з утвердженням механізмів правової держави.

Ступінь обґрунтованості, достовірність і новизна наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації. Вирішення актуальних проблем покладених в основу дисертаційного дослідження, логічно зумовлює його мету, в

якості якої обрано визначення тенденцій динаміки політичного дискурсу демократії у контексті соціокультурних трансформацій інформаційного суспільства та систематизація наукових оцінок потенційної спроможності сучасної демократії забезпечувати розвиток соціального організму, виходячи з цінностей гуманізму, соціальної справедливості та рівності.

Реалізація мети дослідження передбачає розв'язання наступних завдань:

- 1) проаналізувати джерельну базу дослідження демократії в умовах інформаційного суспільства;
- 2) визначити особливості застосування дискурс-аналізу дослідниками бірмінгемської школи «культурних досліджень»;
- 3) сформулювати методологію дослідження соціокультурних трансформацій інформаційного суспільства;
- 4) удосконалити методологію актуальних досліджень демократичного розвитку політичних систем різних регіонів (сучасного) світу;
- 5) розробити методологію якісного дослідження рівня демократичності політичного режиму, включно з критеріями аналізу соціокультурних трансформацій;
- 6) актуалізувати значення «лівої» критики та «праворадикальних» політичних практик у країнах Європейського Союзу для формування нового політичного дискурсу демократії XXI ст.: виявити ступінь залежності між ростом «праворадикальних» рухів та розширенням «лівого» змісту офіційної політики країн ЄС;
- 7) визначити тенденції трансформації політичного дискурсу демократії в країнах ЄС (с. 5).

Об'єктом дослідження визначено демократію як тип політичної влади в інформаційному суспільстві. Предмет дослідження – тенденції трансформації політичного дискурсу демократії в умовах інформаційного суспільства (с. 5).

Використання широкої теоретико-методологічної бази, зокрема методології культурного аналізу, постмарксизму, семіотичного аналізу, інституційного та герменевтичного методів (с. 6), дозволило здобувачці сформулювати низку теоретичних положень і висновків, вартих наукової новизни.

Поєднання домінуючої в практиках аналітичних інституцій ліберального світу критики кількісного аналізу демократизації та якісних підходів до трактування соціокультурних чинників демократії та ролі мас-медіа у розвитку

сучасних політичних систем стало основою для розробки авторської методології дослідження інституційних трансформацій демократичних політичних режимів. Зокрема, Сичик К. Б. розширила перелік критеріїв культурної організації політичної влади в умовах інформаційного суспільства, доповнивши їх доступністю інтернет-комунікацій для населення держави, відсотком інтернет-медіа в структурі національних ЗМІ, ступенем розвитку комунікації «влада-суспільство» в інтернет-мережах, ступенем розвитку інформаційної культури та ступенем залежності економіки від ресурсного потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій (с. 96-103).

Апелюючи до зв'язку держави та ідеології, здобувачка окреслює зміст дискурсу демократії як такий, в межах якого держава виступає не лише продуцентом, а й ініціатором поширення політичних дискурсів через канали масової комунікації. Таким чином, запропонований порядок денний сприяє збереженню політичної стабільності. А дослідження ідеології дозволяє осмислити символічну роботу засобів масової інформації в соціальному конструюванні реальності та їхню роль у відтворенні структури владних відносин та суспільної ієрархії (с. 146-151).

На основі аналізу актуальної політики чинних соціальних інститутів Європейського Союзу дисертантка виокремлює три виміри трактування політичного дискурсу: текст, дискурсивна та соціальна практики. Під дискурсивною практикою Сичик К. Б. розуміє критичну аналітику теорії та практики демократії, сформованої в контексті постмарксизму. Текст – наукові моделі демократії та декларації політичних режимів ЄС, а соціальна практика зводиться до офіційної діяльності урядів та протесаної активності «праворадикальних» соціальних рухів (с. 41-51).

На думку, дослідниці класичні моделі розподілу влад та демократичної політичної участі втратили свою актуальність і демократія як «краща» форма суспільної організації – це ще один предмет для маніпуляцій масовою свідомістю. К. Б. Сичик сформулювала авторське визначення сучасного інформаційного суспільства як суспільства комунікаційного перенасичення з рівними

можливостями доступу до інформації для всіх політичних акторів та сприятливими умовами для політичної пропаганди та контролю за особистістю (с.107-123).

Дисертантка уточнила сутнісні особливості інформаційного суспільства на основі індикаторів наявності електронного уряду, інформатизованих систем надання адміністративних послуг, віртуальних сервісів контролю за діяльністю інститутів влади, ефективних каналів е-комунікації політичної еліти і громадянського суспільства. Механізмів залежності влади від політичної активності громадян в інтернет-мережах (с. 106-140).

Структура дисертації Сичик К. Б. відповідає логіці дослідження, її меті та завданням.

У вступі сформульовано актуальність дослідження, визначено його об'єкт, предмет, мету та завдання, обґрунтовано теоретико-методологічну основу дисертації, її теоретичне та практичне значення, а також представлено основні пункти наукової новизни (с. 3-10).

У першому розділі авторка здійснила кваліфіковану систематизацію та компетентний аналіз основних наукових публікацій зарубіжних та вітчизняних дослідників доби інформаційного суспільства. Це дало підстави для констатації недостатньої розробленості проблематики актуалізації та трансформації політичного дискурсу в українській політичній науці (с. 11-34).

У другому розділі дисертанткою надано системне означення теоретико-методологічним підходам до дослідження демократії в умовах інформаційного суспільства. Окресливши особливості ліберальних, консервативних, популістських, комуністичних й анархістських трактувань демократії, плюралістичних та елітарних концепцій, прямої та представницької демократії, моделей охоронної, розвиваючої, партиципаторної демократії, Сичик К. Б. акцентує увагу на двох основних теоретичних парадигмах: ліберально-демократичній та радикально-демократичній (с. 36-54).

Авторка аналізує основи концепції «проекту cultural studies» (культурні дослідження), як інтервенції в політичне життя, як внесок у викриття ідеології й

звільнення від тих, хто підпорядкований репресивності влади-знання (с. 54-73, 140-142).

Сичик К. Б. запропонувала доповнити критерії культурної організації політичної влади в різних державах рівнем ієрархії, прагненням уникнути невизначеності, індивідуалізмом, ступенем патріархальності суспільства (с. 80-103).

В третьому розділі здобувачка зосереджує свою увагу на політичному дискурсі демократії крізь призму поняття «держава-ідеологія». В умовах інформаційного суспільства виникає необхідність проведення постійної ідеологічної роботи для збереження стабільності демократії за посередництва засобів масової комунікації.

На думку К. Б. Сичик, сучасні держави функціонують в умовах конфронтації захисників індустріальної цивілізації та прихильників інформаційного суспільства. Тому формати потенційних моделей демократії варто розглядати не за традиціями класових, расових або національних протистоянь, а на основі нових дискурсів ставлення до фундаментальних змін (с.106-140).

Дисертантка з'ясувала потенційні спроможності якісних методів аналізу соціально-політичної дійсності до конструювання фактів, що в перспективі стануть основою для нової політичної теорії та практики ЄС. Професійна інтерпретація текстів та дискурсів дозволить сформувати потужний масив емпіричних даних, з яким не зможуть конкурувати результати наймасштабніших польових досліджень (с.140-152).

У четвертому розділі дисертаційної роботи здобувачка аналізує політику ЄС в контексті дискурсивних практик політичних акторів, місця і ролі текстів та комунікативних каналів зворотного зв'язку в соціальній практиці. Сичик К. Б. вказує на певну тенденційність дискурсу демократії, пов'язану з закритістю формування, критичністю, інструментальністю, контекстуальністю, еkleктичністю та нестабільністю (с. 155-181).

Основні результати дисертаційного дослідження представлені у висновках, які відповідають сформульованій меті та завданням, є повними, обґрунтованими та логічно послідовними (с. 184-191).

Повнота викладу наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях.

За темою дослідження авторкою одноосібно було підготовлено 5 публікацій у фахових наукових виданнях з політичних наук. Апробація результатів дослідження відбувалася в процесі обговорення та виступів на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: І науково-практичній студентській конференції філософського факультету «Ідейні основи соціально-політичних систем. Політичні ідеології: трансформація уявлень в контексті сучасності» (м. Львів, 14-15 квітня 2009 р.), Всеукраїнській науковій конференції «Методологія політичної науки (II читання)» (м. Львів, 2010 р.), звітних наукових конференціях філософського факультету ЛНУ імені Івана Франка (м. Львів, 2011 р., 2014 р.), міжнародній науково-практичній конференції «Суспільні науки сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії» (м. Дніпропетровськ, 6-7 листопада 2015р.).

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Структура дисертації К.Б. Сичик адекватно віддзеркалює логіку розв'язання поставлених мети та завдань роботи і складається із вступу, чотирьох розділів, п'яти підрозділів, висновків, списку використаних джерел з 174 найменувань, розміщених на 16 сторінках. Обсяг основного тексту дисертації становить 173 сторінки. Дисертація відповідає вимогам державного стандарту, зокрема, п. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (зі змінами) та відповідає паспорту обраної спеціальності (23.00.01 – теорія та історія політичної науки).

Текст автореферату повністю відповідає змісту дисертації і адекватно відображає головні положення роботи.

Практичне значення одержаних автором дисертації результатів дослідження, рекомендації щодо їхнього використання.

Результати дисертаційної роботи містять концептуальні розробки, які суттєво збагачують методологічний інструментарій дослідження теоретичних та прикладних проблем політичного осмислення процесу становлення та розвитку політико-аналітичного дискурсу демократії і можуть бути використанні в ході подальшого розроблення теми.

Матеріали дисертації можуть бути застосовані у викладацькій практиці, зокрема доповнити зміст навчальних посібників, курсів та спецкурсів «Політична культура», «Політичні цінності», «ЗМІ і політика», «Політична комунікація», «Політична географія», «Геополітика», «Зовнішня політика зарубіжних країн».

Зауваження до змісту наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації.

Позитивно оцінюючи дисертацію Сичик К. Б., разом із тим слід висловити деякі критичні зауваження і міркування з приводу ряду її положень.

1. Аналізуючи особливості моделей демократії, авторка велику увагу приділяє класичним та модерним моделям, залишаючи без належної уваги електронну демократію та кібердемократію, що є особливо актуальним сьогодні, в епоху бурхливого розвитку та розповсюдження інформаційно-комунікаційних технологій.

2. Вважаємо, що аналіз особливостей соціокультурних чинників трансформації дискурсу був би більш повним і цілісним, якби здобувачка детальніше охарактеризувала їх взаємодію із змінами глобального інформаційно-комунікативного середовища участі.

3. Глибина і практична цінність роботи значно зросли, якщо б Сичик К. Б. окреслила стан та перспективи політичного дискурсу демократії в українській політичній практиці.

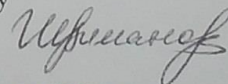
4. В роботі подекуди зустрічається переважання публіцистичного стилю викладу матеріалу над науковим (с. 96-103, 147-151).

Загальний висновок.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що запропонована до розгляду дисертація є цікавим, самостійним та оригінальним дослідженням, яке повною мірою демонструє професійно-наукову зрілість та методологічну грамотність авторки. Висловлені зауваження не носять принципового характеру і не применшують значимості роботи дисертантки, а лише пропонують можливі шляхи подальшого розвитку та вдосконалення досліджуваних проблем. Виходячи з тексту дисертації, з ґрунтовних висновків до роботи, які були широко апробовані в значному науковому доробку, вважаємо, що дисертація «Політичний дискурс демократії в умовах соціокультурних трансформацій інформаційного суспільства» носить оригінальний, самостійний та завершений характер і відповідає усім сучасним вимогам державного стандарту до кандидатських дисертацій, а його авторка, Сичик Катерина Борисівна, заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.01 – теорія та історія політичної науки.

Офіційний опонент:

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри гуманітарних дисциплін
Львівського державного університету
фізичної культури

Шиманова О. В.

Проректор з науки та зовнішніх зв'язків
Львівського державного університету
фізичної культури

проф. Вовканич А. С.